

Pohorje.

Zemlja in ljudstvo.

Spisal † Janez Koprivnik, šolski svetnik.¹

Lega in meje.

Košato in zeleno, na dolgo se raztezajoče gorovje Pohorje (t. j. Pogorje) se razprostira med deročo Dravo, hitro Meslinjo, šumečo Dravinjo in širnim Ptujskim Poljem. Natančneje pa so mu meje² na severu: Drava od Spodnjega Dravograda do Limbuša nad Mariborom in pot, ki pelje iz Limbuša skozi Pikre in Radvanje do Bindnave; na zahodu: od Spodnjega Dravograda do razvodja med Meslinjo in Pako pri Sv. Lenartu, Meža in v njo se izlivajoča Meslinja; na jugu: cesta, ki drži od imenovanega razvodja v Zgornji Dolič in od tam prek razvodja pri sv. Marjeti v Vitanje, od Vitanja na vrh do vhoda v Ljubniško jamo, potem pot po Ljubnici, oziroma potok Ljubnica sam do Bučarja v zgornji Dravinjski Dolini, od Bučarja do Konjic Dravinja; na vzhodu: državna cesta, ki pelje s Konjic skoz Slovensko Bistrico in Zgornjo Poljskavo do Hoč, od Hoč pa pot do Bindnave. Cela mejna ali obrobna črta meri blizu $143\frac{1}{2}$ km.

Pohorje leži med $32^{\circ} 42'$ in $33^{\circ} 19'$ vzhodne dolžine od Ferro, in med $46^{\circ} 21'$ in $46^{\circ} 33\frac{1}{2}'$ severne širine, je torej v ravni črti 50 km dolgo in na najširšem mestu (med nosom više Fale in Dravinjsko Dolino) 27 km široko; obsega pa okoli $9\frac{1}{3}$ Mm².

¹ Ta obsežni spis, ki bo dičil naš list v tekočem in najbrž tudi še v bodočem letu, je bil že odpravljen v tiskarno, ko nam je došla tužna vest, da je velezaslažnega pisatelja dne 9. decembra l. l. ugrabila kruta smrt. S posmrtnim svojim delom si bo postavil najlepši spomenik, znak neumorne svoje delavnosti. — Naš list se ga bo spomnil še o drugi priliki. — Uredništvo.

² To so meje zemljepisnemu, ne pa strogo geološkemu Pohorju.

Zemljepisni značaj.

a) Občna razčlemba.

Počenši pri Spodnjem Dravogradu, se vleče Pohorje — tukaj še ozko — najprej proti jugo-vzhodu, vzdigajoč se više in više in razprostrirajoč svoje znožje na široko. V Črnem Vrh, kjer se je vzdignilo do vrhunca ter postalo košato in mogočno, krene na vzhod in se potem v obče tudi drži vzhodne smeri; prav malo se obrača v svojem nadaljnjem prodiranju na severo-vzhod. Dalje ko se razteza od Črnega Vrh, tem mnogovrstnejše se razčlenjuje in razvejuje v postranske panoge. Panoge gredo do Roglje kakor rebra od hrbtišča na dve strani navzdol, od Roglje pa podobno razprtih prstom na roki, na jug, jugo-vzhod, vzhod, severo-vzhod in sever. Hrbti in slemena so skrivljeni na desno in na levo, navzgor in navzdol, panoge razorane, razjedene in raztrgane. Med panogami so globoki in divje razjedeni jarki (grabni), ki so jih izdolbli in izbrusili v neizmernih dobah zemeljskega razvijanja in preobrazovanja po njih v divjem teku bobneči in peneči se potoki.

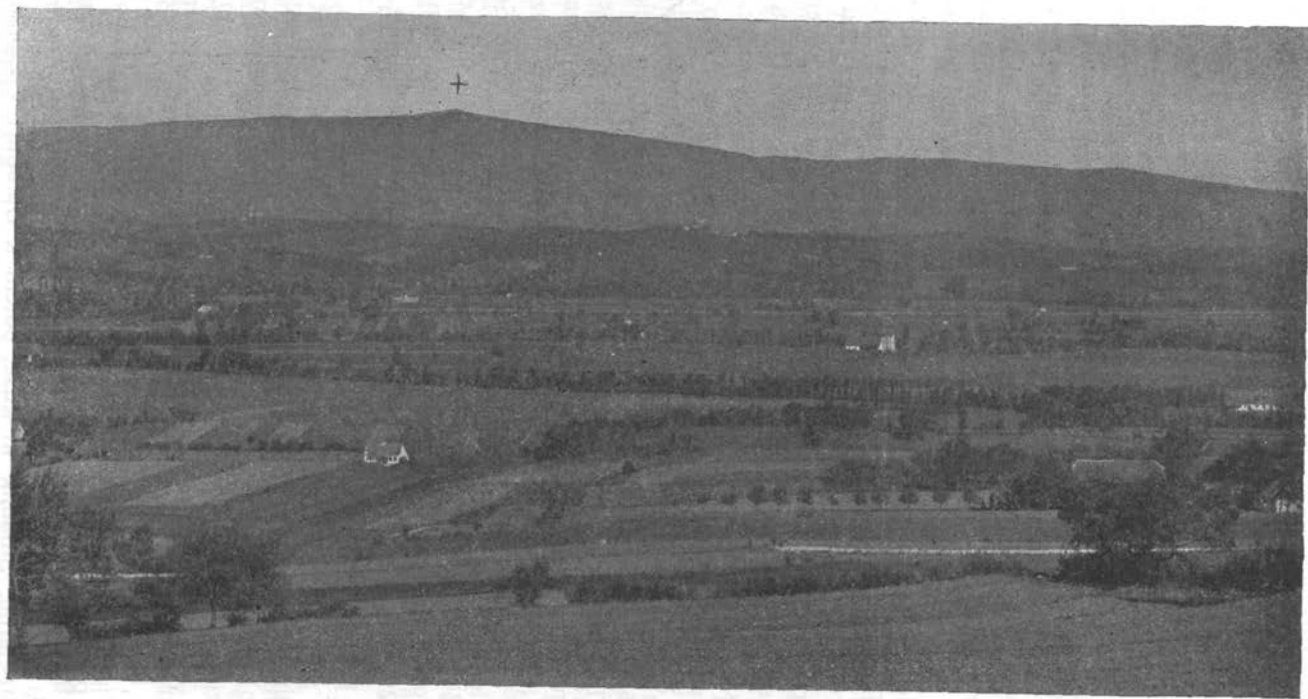
Vsi hrbti Pohorja so široki, vrhunci vsi okroženi in obli. Večjim in širjim ravninam na hrbtu pravijo »planje«, n. pr. Vitanjske Planje, Konjiška Planja, Žigertova Planja, vrhuncem pa večjidel »vrhi«, kakor Kremžerjev Vrh, Klopni Vrh, Veliki Vrh.

Severno pobočje je precej strmo, posebno od Spodnjega Dravograda do Vuzenice, južno in vzhodno pa bolj položno; od južnega je le oni del proti Meslinju tudi strm. Zelo strma so v obče tudi pobočja ob potokih in jarkih, po nekod so ta pobočja navpične strmine.

Iz tega, kar smo poprej povedali o prodiranju, raztezanju in razvijanju Pohorja od zapada proti vzhodu, sledi, da njegov glavni greben (sleme) ne daje ravne poteze, ampak črto, ki je na jug vzbočena, na severno stran pa izbokla.

b) Najznamenitejši vrhunci.

Najznamenitejši in najbolj znani vrhunci, šteti od zahoda proti vzhodu, so ti-le: Sv. Daniel (838 *m*), Jesenkov Vrh (927 *m*), Kremžerjeva Višava (1161 *m*), Sedlarjeva Višava (1212 *m*), Mala Kôpa (1526 *m*), Velika Kôpa (1542 *m*), Črni Vrh (1543 *m*) — najvišji vrhunec na Pohorju — Mali Črni Vrh (1535 *m*), Planinka (1529 *m*), Ostrivec (1498 *m*), Roglja (1517 *m*), Plešič (1407 *m*), Klopni Vrh (1335 *m*), Javorski Vrh (1308 *m*), Stranski Vrh (1282 *m*), Jagerske Peči (1239 *m*),

Pod. 1. Pohorje z Župnikom (= Velikim Vrhom †) nad Kebljem. (Pogled s Konjic).

Veliki Vrh ali Župnik (1347 *m*, Gl. pod. 1.), Žigertov Vrh (1345 *m*), Sv. Areh (1249 *m*), Reški Vrh (1156 *m*) nad sv. Bolfengom, Slov. Kalvarija pri Pekrah (354 *m*).

c) Sedla in prehodi.

Pohorje ima mnogo sedel in sicer ne samo na glavnemu hrbtu, tudi na hrbtih postranskih panog. Črez sedla so navadno prehodi z ene strani na drugo, na Pohorju od Drave v Meslinjsko, oziroma Dravinjsko Dolino, t. j. s severnega znožja na južno znožje črez glavni hrbet in naopak.

Najbolj znani prehodi črez sedla na glavnem hrbtu so sledeči: Iz Trbonj ob Dravi črez sv. Daniela v Spodnji Dravograd. Od Drave po Rekarjevem in Podlesnikovem Jarku črez hrbet pod Jesenkovim Vrhom v Pameče in v Troblje v Meslinjski Dolini. Iz Vuzenice ob Cerkvenci črez sv. Primoža, črez Sedlarjevo Sedlo (998 *m*) po vrhu ali ob Barbarskem Potoku v Šent Martin in Slov. Gradec. Iz Vuzenice ob Cerkvenci in više zgoraj ob Plavžnici črez Malo Sedlo (1188 *m*) v Barbarski Jarek ali po vrhu v Šent Martin in Slov. Gradec. Iz Vuhreda vedno po Vuhredskem Jarku naprej, ali vkreber mimo sv. Bolfenga črez Veliko Sedlo ali Pungrat (1377 *m*) po južno-zapadnem vrhu v srednjo Meslinjsko Dolino, ali po južno-vzhodnem vrhu v Dovže. Ta prehod je zelo priljubljen, ker so poti lepi in ker se ne pride samo z Vuhreda, ampak tudi z Vuzenice in od sv. Antona na to sedlo in od tod v Meslinjsko Dolino. S postaje Ribnica-Brezdno ob Velki do Legna, potem na desno skozi Ribnico na Črno Sedlo ali Cerkvice (1475 *m*) po Repnikovem Jarku v Šent Ilj, ali od Legna po Jožefovi Dolini in Gasteigerjevem Jarku črez globoko Ribniško Sedlo (1298 *m*) mimo Meslinjske Stare Steklarne v Meslinjsko Dolino. S postaje Šent Lovrenc ob Radolni skozi Puščavo in Šent Lovrenc črez strmi Petelinjek na Brv (1253 *m*) in Pesek (1382 *m*); potem mimo parne žage, črez Komisijsko Sedlo (1447 *m* med Planinko in Rogljo) v Meslinjsko Dolino in Meslinje, ali pa v Skomer in Vitanje, oziroma črez Konjiško Planjo v Resnik ali k Sv. Jungerti in od tam v zgornjo Dravinjsko Dolino. V Resnik in k Sv. Jungerti je s Peska pot tudi pod Rogljo. Po potu ob Radolni črez Brv in Pesek se je v prejšnjih časih mnogo hodilo in vozilo, zdaj je pot ob zgornji Radolni popolnoma zapuščena in ni več za vožnjo, ampak le še za hojo. Z Brvi je dalje vožni pot (pod Klopnim Vrhom) na Staro Steklarno, Smolnik in Ruše, potem k Oplotnici v Lukanjo in na Sv. Tri Kralje, na Kebelj in Tinje. Nad Lukanjo se začne umetna,

jako lepa in široka cesta, ki pelje v vas Oplotnico. Zgradila jo je leta 1857—1859 z velikimi stroški (50.000 gld.) družba Hausner-Praschniker, ki je kupila od Konjiškega kneza Windischgrätza les v njegovih velikih planinah ob gornji Oplotnici.

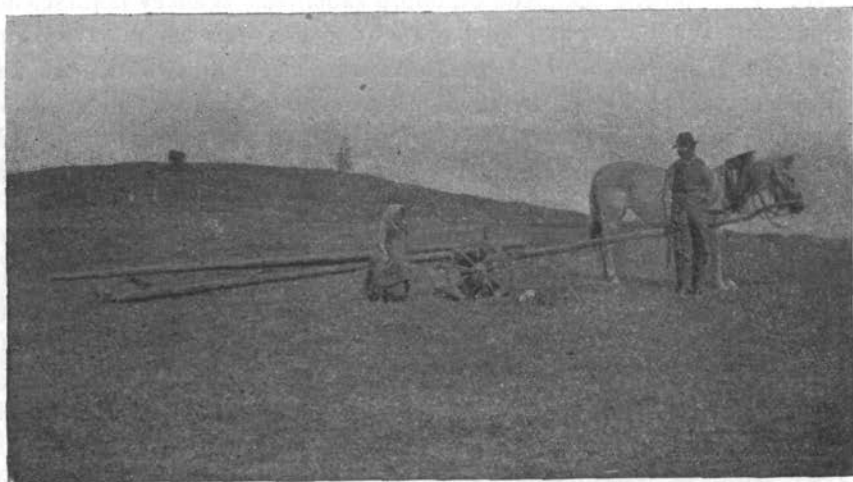
Po Brvi, Pesku, ob Radolni in zgornji Meslinji je bilo pred 50. in 60. leti v poletnem času kaj živahno življenje. Po obširnih goljivah, »fratah«, na Pesku pod Rogljo, Planinko in po Lasini pod Plešičem so se pasle velike črede (»žvajge«) goveje živine (avgusta meseca leta 1906. sem videl le v Meslinjskem tako čredo), ki so jo prignali kmetje od vseh strani v planine na pašo. Čuvali so črede za plačilo stalni pastirji, stanujoči po tamošnjih drvarskih bajtah in živeč se vse poletje izključno od dobro zabeljenih žgancev iz turščične moke. Nekaka hotel-bajta med bajtami je bila Petruhova na Pesku, vse poletje polna starih in mladih obiskovalcev, ki so si kuhali na ognjišču, stoječem sredi bajte, in prenočevali na klopeh ob steni. V tej bajti je prebival poleti in pozimi stari drvar Petruh; bil je na levem očesu slep in se je držal sključeno. Dober človek sicer, a preklinjati je znal stari Petruh, da je bilo kaj!

Kmetje s Padeškega Vrha in izpod Planine, kakor Koprivnik, Ravnjak, Marinšek in drugi so imeli (in še imajo) pod Planinko svoje planine in ob Potoku Planinka svoje žage, ki so rezale vse poletje. Urezani les se je zvozil na smučih, pravijo jim »žlajfi«, t. j. voznih pripravah, ki so bile v prednjem delu voz, v zadnjem pa sani (glej p. d. 2., str. 6), ves v Šent Lovrenc. Dandanes ga vozijo zaradi zapuščenega in slabega pota ob zgornji Radolni v Zreče. Drččega zadnjega dela vozne priprave voznik ni nikdar vozil nazaj v planino, temveč ga je prodal v Šent Lovrencu za »maselc« vina ali za »pajkelc« tobaka, v planini pa si je naredil drugega, kadar ga je potreboval.

Od Klopnega Vrha v Meslinje je peljala črez Brv in Pesek takrat široka cesta, po kateri so noč in dan drdrali črni vozovi z velikimi kripami. Poleg vozov so hodili kakor dimnikarji črni moški, pokajoč z dolgim bičem in poganjajoč počasne vole. V kripah so namreč vozili Meslinjčani, Vitanjčani in Skomerjani oglje s Klopnega Vrha v Meslinje, kjer so stali tisti čas mogočni plavži, taleč železo iz železnih rud, in delale velike fužine.

Poletno življenje na planini se je začelo, ko so jeli pomladi ploviti od Plesiča po žlebih ali vodnih drčah ob Radolni drva v Šent Lovrenc za Šentlovensko steklarno, in je trajalo do jeseni, ko se je nehala paša.

Od južne strani je pot iz Oplotnice po Lukanjski cesti v Lukanjo (873 *m*), iz Lukanje ob Črmlji mimo postrvnega ribnika (1171 *m*), ob Ribnici k Lobnici in od tam na Staro Steklarno, Smolnik in Ruše. Iz Oplotnice ali iz Čadramelj čez Kebelj (720 *m*) mimo Sv. Treh Kraljev (1191 *m*), mimo Velikega Vrha ali Župnika (1347 *m*) pod Jančami (1072 *m*), pri Stari Žagi čez Lobnico na Staro Steklarno, Smolnik in Ruše; potem iz Slov. Bistrice čez Tinje (667 *m*) na Staro Steklarno, ali čez sv. Martina (815 *m*) k sv. Arehu in od tam v Ruše, ali po hrbtu navzdol v Slivnico, Hoče ali Razvanje. Tudi z Gornje Poljskave in s Frama so vozni poti na vrh.

Pod. 2. Pohorske smuči (»žlajfi«).

Znani vprečni poti s prehodi so: Z Vuzenice čez sv. Janža v Dravčarjev Jarek k Dravi niže Trebonj. Z Vuhreda čez sv. Antona k Plavžnici, Cerkevnic in ob Cerkevnic v Vuzenico. S postaje Ribnica-Brezdno skozi Ribnico in čez Župnikovo Sedlo (675 *m*) v Vuhredski Jarek in po njem v Vuhred (lepa okrajna cesta). S postaje Šent Lovrenc skozi Puščavo v Legen in od tod v Ribnico in Vuhred, ali pa na postajo Ribnica-Brezdno. Od Falskega broda, oziroma Falske železniške postaje čez sedlo na Jodlu (440 *m*) v Puščavo in od tam ali na postajo Šent Lovrenc, ali v Legen, ali k sv. Lovrencu. Z Radvanja, oziroma Razvanja pri Mariboru čez sv. Bolfeng, niže Reškega Vrha na Vivodovo steklaro in od tam v Ruše.

Na vzhodni in južni strani je za vožnjo malo vprečnih potov s prehodi, pač pa je mnogo stez za pešhojo, a poznajo jih samo bližnji domačini.

č) Doline in ravnine.

Večje in širje doline se nahajajo samo ob Dravi, Bistrici, Dravinji in Meslinji, ob manjših potokih so le globoki, ozki in tesni jarki z mnogimi slapi, vodopadi in šumiki in s strmimi stenami na desni in na levi. Le tam pa tam se jarek na kratko malo razširi v jarčino ali koritino, a se kmalu zoži in stisne. Po jarčinah je nagromadenega vse polno pečevja, kamenja razne velikosti in proda; po jamah in jamicah med kamenjem pa vidiš nasut droben pesek, v katerem se blišče na solncu sludnje luskinice, kakor zrcalca. Iz proda in peska, ki je izpran in rod, gledajo šopki zelene trave ali kako šibko in slabotno zeljce, ob straneh pečin pa stoje močnejše in višje planinske rastline, ali take, ki ljubijo senco, hlad in vlažnost.

Izmed večjih in širjih dolin hočemo vpoštevati samo Dravsko Dolino pri Muti in Marpergu, Dravsko Dolino nad Mariborom, oni pas Ptujkega Polja, ki obrobja Pohorje na vzhodu, potem Bistriško, Dravinjsko in Meslinjsko Dolino.

1. Dravska Dolina pri Muti in Marpergu. — Mutsko-Marperška Dolina ob Dravi je bila nekdanj zaliv velikega Panonskega morja, ki je pokrivalo Ptujsko Polje in vso Ogrsko planjavo. Začne se ta dolina pri Trbonjah (396 *m*) in se raztega blizu do Spodnje Vižinge (329 *m*). Dravino koleno pri Zgornji Vižingi (358 *m*) jo deli v dva dela, v zapadni Mutski (Muta 381 *m*) in vzhodni Marperški (Marperg 371 *m*) del. Na severni strani jo omejuje južno znožje Kozjaka, na južni strani severno znožje Pohorja, Drava pa jo reže v globoki, ozki strugi po dolgem, tako da je pretežno večja polovica na Kozjaški, in mnogo manjši del na Pohorski strani.

Dolina ni enotna ravnina, ampak stopnjevina, padajoča na nekaterih mestih v treh, na drugih v dveh stopnjicah od severnega in južnega roba proti Dravi, ki si je v enotno ravnino, kakršna je bila prvotno Drava, le polagoma vdolbla strugo in preplavino.

Zemlja Mutsko-Marperške Doline je največ prodnata in peščena, torej malo rodovitna. Ker jo pa prebivalci skrbno obdelujejo in obilno gnoje, še dokaj dobro obrodi. Med prodom in peskom se nahaja večje kamenje, včasih cele pečine; mestoma je prodec sprijet v spimek ali konglomerat, pesek pa v peščenjak.

2. Dravska Dolina nad Mariborom. — Na levem bregu Drave ima ta dolina dva dela. Prvi del sega od Gorečje Vasi (332 *m*) nad Selnico (Selnica 324 *m*) do Bistrice pod Selnico, drugi od Brestenice (Brestenica 280 *m*) do Melja niže Maribora (Maribor, Stolni Trg 274 *m*). Na desnem bregu se začne pri Lobnici nad Rušami (Ruše 309 *m*), pri Laznici se močno zoži, potem pa se zopet razširi in preide v Pobrežju (Zgornje Pobrežje 259 *m*) in v Ptujsko Polje.

Na severni strani ga obrobja doli do Kamnice znožje strmega Kozjaškega pobočja, ki je do Brestenice obraslo večjidel z grmovjem, na mestih pomešanim z drevjem, ali pa je popolnoma golo. Od Brestenice do Kamnice so na pobočju Proseški vinogradi (muškatelci!), zdaj že tudi od trsne uši do cela uničeni in le v malem delu prenovljeni. Od Kamnice do Melja obdajajo na tej strani dolino prijazni, vinogradni Mariborski griči.

Na južni strani je meja dolini Pohorje, ki je do Limbuša tudi precej strmo, a vseskozi pokrito z zelenimi gozdi. Od Limbuša do Zgornjega Radvanja omejuje dolino slovite Pekerske gorice, od tod do Bindnave pa zopet gozdnato Pohorje.

Kakor Mutsko-Marperška, pada tudi dolina nad Mariborom v stopnjicah proti Dravi; kakor tam, je tudi tukaj zemlja največ prodnata in peščena, skrivajoča v sebi večje kamenje; kakor po oni, so tudi po tej dolini gozdi, travniki in njive; kakor tam, obdeluje tudi dolino nad Mariborom zelo pridno slovensko ljudstvo, kar se opazuje posebno v poletnem času. Ko drugod ljudje zjutraj še počivajo, so prebivalci te doline že na delu, pri živini, na polju in na travnikih.

3. Ptujsko Polje ob Pohorskem znožju. — Velika ravnina med Pohorjem, Dravo in griči Črešnjevca-Devica Marija na Gori se imenuje Zgornje Ptujsko Polje. Nas ne zanima vse to polje, nego le oni ozki pas obširne ravnine, ki neposredno obrobja vzhodno znožje Pohorja, namreč tisti trak, ki ga skoraj v ravni črti odreže Južna Železnica od celote.

Ta del Ptujskega Polja je največ ilovnat; ob potokih, ki pritečejo s Pohorja in razrežejo pas v več delov, se nahaja tudi prod. Ob potokih sega ravnina povsod nekoliko globlje med obznožne razrastke gorovja, zato hodi njena obgorska meja vedno sem in tja. Na mestih, zlasti niže in više Pragerskega, pa tudi pri Polskavi in Račah, je ravnina zelo močvirna. Tukaj vidiš nebroj narejenih dražnic, po katerih se odteka voda, a nikdar popolnoma ne odteče. Ob dražnicah stoje v gostih vrstah stare in mlade jelše, kojih tanjše vejevje daje po leti steljo za živino, v jeseni pa vejnik za vinograde.

Pogled s Škrlatice na Razór (2601 m).

Fotogr. Stanko Tominšek.

Med dražnicami so mokrotni travniki, po katerih rastejo ostri šaši, bodeči močvirni osati, rode preslice in druge močvirne rastline; košenina, ki jo dajejo ti travniki, ni dosti vredna. Više proti Mariboru pa pas ni več močviren, vendar ni presuh; tod se nahajajo najboljše travniki in zelo rodovitna polja, vmes kak gozdek smrečja, brezja ali mešanega drevja.

4. Bistriška Dolina. — Le-ta se razprostira ob Bistrici in Ložnici, ki prihajata s Pohorja, se blizu Čresnevca združita in kot Ložnica niže Makolj izlivata v Dravinjo. Ob obeh potokih prodira dolina globeje v Pohorsko znožje, na jugovzhodu pa se razteza do vasi Gornja Ložnica. Bistriški del je prodnat in peščen, Ložniški skoraj vseskozi ilovnat, isto tako je dolina ob Južni Železnici in niže železnice proti Gornji Ložnici ilovnata.

Ob Bistrici je dolina suha ter rodovitna, ob zgornji Ložnici na mnogih mestih vlažna in mokrotna, a še dokaj rodovitna; na obeh straneh Južne Železnice pa je močvirnata in neplodovita; niže proti Zgornji Ložnici je zopet bolj suha in za poljedelstvo bolj pripravna.

Na Bistriškem delu je največ polja — tukaj pridelujejo tudi hmelj — na Ložniškem prevladajo travniki, ob železnici prevladuje lužnato močvirje, proti Gornji Ložnici pa menjavajo polja v približno enaki meri s travniki in gozdi. (Dalje prihodnjič.)

Iz Zillertalskih Alp.

Spisal Janko Mlakar.

Tisto nedeljo po Velikem Šmarnu preteklega leta si bo Lojze pač dobro zapomnil; zakaj malo je manjkalo, da se ni seznanil z Beljaškim »prežonom«. Stvar pa je bila taka: domenila sva se bila, da se snideva proti večeru v gostilni blizu Dravskega mosta, da se tam okrepčava, potem pa odpeljeva na Tirolsko kakor običajno z »devetim« vlakom. Pripetilo pa se je, da sva bila oba istih mislij. Pripeljala sva se namreč že popoldne v Beljak, s trdnim namenom, da se greva zvečer na kolodvor čakati.

Ko izstopim iz vlaka, spravim cepin in nahrbtnik v garderobo, nato pa odidem po Beljaku čas zapravljat. Kmalu potem pridrdra tudi Lojze s Štajerskega. Ker so mu bile vroče Beljaške ulice dobro v spominu še iz prejšnjega leta, ni silil v mesto, marveč je sedel

raje v kolodvorsko restavracijo in je pričakoval »mojega« vlaka. Tako mi je vsaj rekel, ko sem ga pozneje vprašal, zakaj je čepel celo popoldne na kolodvoru.

A pravi vzrok je bilo vse kaj drugega, česar pa Lojze ne prizna rad. Imel je namreč popolnoma novo hribolaško opravo: črevlji novi, klobuk nov, cepin nov, dereze nove, nahrbtnik nov, z eno besedo: vse novo. Zlati ščipalnik na nosu ga je delal še bolj podobnega salonskemu veleturistu, ki se hodi razstavljal na šetališča in v hotelske salone. Lojze pa ni hotel veljati za takega dolinskega hribolazca, zato je raje zapravljaj čas in denar na kolodvoru.

Ko prihrumi Gorenjski vlak, pograbi Lojze urno cepin in nahrbtnik ter hiti »tovarišu« naproti. Pazljivo gleda, iz katerega voza se priguglje Janko, toda gledal je zastonj. Tisti, ki ga ni bilo, je bil Janko. In kako bi bil tudi prišel, ko se je isti čas v gostilni onstran Dravskega mostu odpravljaj na kolodvor — Lojzu naproti.

Prišel sem pa jaz »Janko« ravno prav. Ko me Lojze ne vidi izstopiti, hodi namreč po peronu semintja v trdni nadi, da me kje zapazi. Tu vtakne svoj nos slučajno v garderobo in zapazi mojo ropotijo. Oboje, nahrbtnik z vrvjo in cepin, se mu je zdelo znano, vendar se ni trdno zanesel, da je moje. Na svojem izprehodu po peronu je pa tolikokrat pogledal v garderobo, da se je vratarju ta radovednost začela že sumljiva zdeti. Ko je pa naposled porabil njegovo hipno odsotnost za to, da je pristopil k polici in začel moj nahrbtnik preiskovati, bilo je možu s kolesom na čepici dovolj. Urno pokliče stražnika, in Lojze je bil v škripcih. Opravičeval je svojo radovednost na dolgo in široko, toda vse skupaj mu ni nič pomagalo.

»O, mi že dobro poznamo take tiče, ki pod nedolžno hribolaščevo krinko olajšujejo v hotelih in na kolodvorih tuje kovčke!« Tako je rekel varuh javnega miru ter je povabil Lojza na kratek izprehod po mestu.

Ta se sicer jame na vso moč zahvaljevati za to laskavo povabilo in zatrjevati, da je namenjen na Tirolsko, toda »oko postave« ga prime prijateljsko za rokav in ga odvede s seboj.

V tem trenutku pridem jaz na peron in se jako začudim, ko zagledam v tako zanimivem položaju tovariša, ki sem ga šele pričakoval z vlakom.

Sedaj se je zadeva seveda kmalu pojasnila in poravnala.

1. En norec ali dva?

Sprevodnikova prijaznost, ojačena z dobro napojnino, nama je naklonila, da sva imela svoj kupej. Ročno sezujeva težke gorske čevlje ter poleževa po klopih s trdnim sklepom, koristno porabiti čas vožnje. Lojze se obrne parkrat na trdem ležišču in vzdihne: »Škoda, da ni Joška, kako ga bova pogrešala!«

In res, zelo, zelo se nama je po Tebi tožilo, dragi prijatelj! Na vsej poti ni bilo dne, da bi ne bilo govora o Tebi. In ko sva na Olpererju prvikrat zopet gledala v prekrasni ledeni svet, splavale so nama misli daleč doli proti jugu v domovino in so se ustavile ob Tvoji tihi gomili, odkoder se tako lepo vidijo slovenske planine. Koliko veselih ur si pač preživel v njih, toda kako drago si jih plačal! V svoji veliki ljubezni do gora si navduševal mlada srca za krasoto planin in zato si moral žrtvovati svoje mlado življenje!

Enakomerno drdranje koles naju zaziblje v spanje, iz katerega se prebudiva šele v Brunecku. Toliko, da se do dobrega zdramiva in pripraviva za pot, že se ustavi vlak na postajici Wintl. Tu izstopiva in odrineva proti vasi Nieder-Wintl, ki leži ob vhodu v Pfundersko dolino, kamor sva bila namenjena. Noč je bila vkljub zvezdnatemu nebu jako temna. Pri medli luči male svetilke zasledujeva pot v vas. Z nama vred je izstopil tudi neki drug hribolazec, ki se je pa bolje spoznal kakor midva. Hitro je šinila njegova temna postava mimo naju in na mah izginila. Nekaj časa so še odmevali njegovi koraki po trdi cesti, a naposled so tudi ti utihnili. Pred nama je v temi bila ura ter nama tako naznanila smer, v kateri je vas. In res sva bila kmalu pri prvih hišah. Toda tu nama pokaže svetilka toliko potov, da sva prav težko izbirala. Naposled se odločiva za najširšo.

»To imava od tiste tvoje neumne navade, da siliš vedno ponoči na pot, menda samo zato, da potem lahko cel dan divjaš naprej,« godrnjal je Lojze ves nevoljen ter si svetil pod noge, mene pa je pustil tavati v temi..

Jaz sem tiho pogoltnil to očitane v nadi, da bo s temo izginila Lojzetova slaba volja in se dvignila s solncem dobra. Kmalu naju pripelje pot na neko dvorišče, kjer je Lojze komaj rešil svoje hlače in kar je tičalo v njih, ostrih zob zvestega čuvaja. To priliko je takoj porabil za daljše predavanje, v katerem sem izvedel, da se poštenjaki drže ponoči postelj, klativitezi pa cest.

Kar zaslišiva trde korake, ki so se vedno bolj približevali, in iz teme se pojavi hribolazec, ki se mu je bilo poprej tako mudilo v vas. Akoravno je hodil, kakor je sam zatrjeval, večkrat tudi v Pfunders, vendar ga je tema tako prevarila, da ni znal naprej. Zato se je zatekel k Lojzovi svetilki. Prehodili smo še nekaj dvorišč, zbudili par psov, šli skozi nek predor, ali kar je že bila tista veža, in imeli smo srečno Vintl za seboj. Nato je »vodnik« vrnil Lojzu svetilnico in jo pobral urnih krač proti Pfundersu, kjer ga je čakala večja družba. Namenjeni so bili na Eisbruckjoch v Edelrautino kočo.

Nama se pa ni prav nič mudilo. Imela sva namreč do Dunajske kočice, ki sva v nji hotela prenočiti, le osem ur. Zato sva počasi korakala po zmerno napetem kolovozu ob deročem potoku. Ko prideva nekoliko globlje v Pfundersko dolino, se je sicer že precej zdanilo, toda kljub temu nisva videla nobenega vrha, akoravno jih na obeh plateh doline precej gleda iz tal. Vse je pobrala megla v svojo neusmiljeno, nikdar sito malho.

»Ravno tako je, kakor lansko leto v Antholški dolini« oglasi se Lojze; »jutri imava na Hochfeilerju najlepši razgled.«

Jaz sem mu z besedo sicer pritrdil, v mislih pa ne. Kajti izkušnje, ki sem si jih bil nabral z vremenom v Zillertalskih Alpah, niso ravno najboljše. Tudi jaz sem pred več leti romal skozi Pfiško dolino z najboljšim namenom, da dobim »najlepši razgled« na Hochfeilerju, a zelo sem se varal. Najel sem za trdo prisluženi denar v Št. Jakobu vodnika, da je šel pred menoj po zaznamovani poti v Dunajsko kočico. Tu sem plačal dve kroni, da sem lahko poslušal smrčanje treh hribolazcev in tuljenje viharja. Naslednje jutro je vreme kazalo na sneg in dež. Zato mi je vodnik zaupno razodel, da imam najbližje v Št. Jakob, če se kar takoj vrnem po isti poti. Jaz sem ta svet hvaležno sprejel ter jo s tako gorečnostjo pobral v dolino, da sem se ustavil šele v Monakovem. Hochfeilerja pa niti videl nisem.

Ko sem torej zagledal tiste megle v sklepu Pfunderske doline, vedel sem takoj, da tudi to pot ne bom videl ledenega obličja Zillertalskega kralja. Seveda sem to misel obdržal zase, na glas pa hitel razlagati, da so to le običajne megle pred solničnim vzhodom, ki se pa tekom dneva popolnoma porazgube. Govoril sem tako prepričevalno, da je Lojze nazadnje skoraj mislil, da tiste sive ogrinjače niso megle, ampak le sence.

V dobrih dveh urah prideva v Pfunders (1159 m). Kraj sam na sebi nima napačne lege. Večje in manjše hiše stoje kroginkrog po zelenih brdih in strme v globoki jarek, ki po njem vali potok svoje

ledenomrzle valove. Kakšne so pa Fallmetzspitze, Grubachspitze, Rotwandspitze in druge »špice«, ki obdajajo ta zeleni kotel, ne vem, ker so jih nama zakrivale »sence«. Da kraj nima posebne privlačnosti za tujce, nam pa priča priprosta Huberjeva gostilna s svojimi nizkimi cenami. V nji sva tudi dobila svojega rešitelja iz Wintlskih dvorišč z njegovo družbo. Napravljali so se pa tako počasi na pot, da sva se še pred njimi odpravila v kraje večnega snega gorskih koč, ledeniških bolha, in »špecijalnega vina«.

Steza se spusti najprej navzdol v jarek k vodi, onstran potoka se pa začne viti precej strmo na visoko brdo, ki prevladuje celo vas. Krog in krog se razprostirajo zeleni travniki in rodovitne njive, na katere pa ne smejo sejati repe in saditi zelja, ker bi jim glave ušle čez strmi breg v potok, ki v globokem jarku vali svoje motne valove. Skozi kratke tesni prideva v malo dolinico, ki v njej samuje selo Daan (1573 m). Tu ni nobene njive več, torej nimajo maloštevilni seljaki izkušnjav, da bi nanje sejali repo. Ako bi sodil po pašnikih in malih lesenih bajtah, bi skoraj mislil, da je to le večja planina, ne pa selo, ki v njem prebivajo ljudje tudi pozimi.

Ob vznožju strmih košenic Weissensteina (2529 m), prav na koncu kotla se združita dva mala potočka, Weitenberški in Eisbruški, ter odhitita pod novim »Pfunderskim« imenom v južne kraje. Ako greš ob Weitenberškem potoku navzgor, prideš lahko čez Pfundersko selo v sedmih urah v Pfiško dolino (Pfitschertal). Midva sva bila sicer tudi tja namenjena, toda morala sva kreniti ravno v nasprotni smeri v Eisbruško dolino, ker sva se polakomnila »bližnjice« čez Hochfeiler.

Pot je bila prijetna in prav nič se nisva mogla pritožiti čez vročino. Megle so se nekoliko dvignile ter nama milostno odkrile tuintam kako steno ali snežišče; toda vrhovi so ostali skrbno zastrti. Sicer je solnce včasih pogledalo skozi megleni zastor, a samo za hip, toliko, da nama je obudilo upanje na lepo vreme; ko je pa doseglo ta svoj namen, se je zopet urno skrilo.

Onstran Bodenske planine (1712 m) se začne steza silno strmo vzpenjati. Tuintam je bila strmina toliko, da sva se skoraj s koleni ob brado butala. Zato si privoščiva na mali zeleni planici pred borno planinsko kočo kratek odpočitek.

Ta prostorček je jako lep kakor nalašč za počivanje. Črez ljubko zeleno ravan žubori mali Eisbruški potoček, pripravljajoč se na silni drzni skok v dolino. Vodopada sicer ne zapaziš, a sliši se dobro, kakor oddaljeno grmenje. Lepo se vidi v globini Bodenska

planina, ki z nje čujeva prav dobro zvonce pasoce se črede — najljubšo godbo za hribolazca. Družbi, ki sva jo v Pfundersu ostavila, se je zvonjenje menda tako omililo, da se je utaborila kar na ploščati strehi neke bajte. Tudi na vrhove, ki ločijo Pfiško in Pfundrsko dolino, mora biti ob jasnem vremenu jako lep pogled. Nama so ga žal nagajive megle zakrivale, zato sva se morala zadovoljiti s tistim v — nahrbtnik; no, in ta se nama je tudi prilegel.

Ako bi bilo solnčno, bi bila gotovo dalj časa počivala; tako sva pa kmalu oprtila nekoliko olajšane nahrbtnike in odšla urno proti Eisbruškemu prevalu, da bi se malo segrela. Na močvirnati Eisbruški planini se nama odpre pogled na raztrgani greben, ki obrobuje na jugovzhodni strani Gliederski ledenik. Megleni zastor se je ravno toliko dvignil, da sva zagledala Dolnjo Weißzintsko škrbino, seveda samo za hip, kajti takoj nato so se zopet začele megle plaziti po strmih snežišču navzdol. Ker ni bilo boljšega, nama je tudi to zadostovalo; izvedela sva vsaj, kje drži prehod k Dunajski koči.

(Dalje prih.)

Na Škrlatico (2738 m).

(Z 2 podobama.)

Dr. Fran Tominšek.

li smo ogledovat naše nove poti na Križ in Škrlatico; slavnostna otvoritev se je opustila iz ozirov na plašne divje koze in lovce. Prenočevali smo kajpada v Aljaževem Domu. Rad pohvalim to našo udobno postojanko, toda veliko napako sem opazil: ljudje, ki jim planinska žila ni dovolj utrjena, dobe tam v zgodnjih urah neizogibno »spalno« bolezen. Tudi nas enega je infekcija skoro zadržala v nevarni mehki postelji. Toda mrzli curek našega vodovoda in izredna zgovornost oskrbnikova sta olajšala napad; škoda je bilo le zamujenih dveh ur.

Okoli šestih zjutraj smo odkorakali od Aljaževega Doma mimo naše ledenice ob robu gozdovja po polagoma dvigajoči se planoti proti jarku, odkoder je bil prihrumel strašni plaz, ki nam je uničil stari Dom. Po dobri stezici smo dospeli skozi redko, po plazovih upognjeno bukove v precej široki jarek; po njem smo zavili navzgor proti mokri, črni steni, koder se po zimi udirajo plazovi, sedaj pa pretaka pičla snežnica. Stena nam zapira pot in res krene tukaj

nova, nadelana steza iz jarka na desno in vodi strmo kvišku po gozdnatem rebro naokoli nad steno. Tam smo prispeli pod rob Dolkove Glave, silnega pomola, ki se razteza od Rógljice proti Vratom in deli kotlino pod Stenarjem (»Grunt«) od plazovitega kota pod Škrlatico.

Nad črno steno zavije pot izpod Dolkove Glave poševno kvišku pod Stenar; tam drži strmo navzgor po globokih jarkih ob Stenarju. V zgornjem delu prihaja po precej zložnem snežišču blizu pod sedlo Mala Vratca, ki spaja Stenar in greben Križa. Tukaj pa pot okrene iz jarka ven na desno, z ruševjem pokrito pobočje in dospe na spodnjo teraso Dolka, na široka kotlina pred Stenarjem in Rógljico. Skoro po ravnem korakamo potem po ploščah in tratah med gostim ruševjem proti Rógljici. Iz ruševja dospevši, stojimo tik pod pomolom Rógljice. Tukaj je razpotje.

Ena pot vodi na levo počez po Dolku na bližnji greben Križkega prelaza in na Križ (2410 m). Ta pot je čisto lahka; na Križki prelaz se dospe v pičli uri, daljni prehod preko navpične Križke Stene v Krnico in Kranjsko Goro je že znan iz večkratnih opisov.

Naša pot na Škrlatico pa se vzpne na desno na zeleni pomol pod Rógljico in vodi potem naokoli pod stenami Rógljice v široko kadunjo med Rógljico in Škrlatico — v Srednji Dolek.¹ (Gl. pod. 1.) S pomola korakamo nekaj časa malo navzdol v plazovit kotel, potem pa kvišku po precej strmem travnatem pobočju Srednjega Dolka počez proti stenam Škrlatice. Preden stopimo na širjo teraso tik pod prvimi stenami Škrlatice, zapazimo nad potom majhno jamo, kamor nas vabi na skalo zarisana rudeča puščica: na dnu te jame se pretaka bistra studenčnica: tukaj je edina voda na našem potu. Da dosežemo izvirek, moramo po strjenem snegu, ki napolnjuje izhod, kake 3 m navzdol zdrčati na dno jame, ali pa si stopinje vkopati v sneg.

Ko smo si natočili vode, smo polegli zunaj pred jamo po zeleni trati in si napravili glavni odpočitek. Hodili smo bili iz Vrat samo tri ure.

Doslej nam je bila megla večinoma zapirala razgled, a baš nam jo je jel razpihovati lahen sever. Čaroben pogled smo imeli nizdol v Vrata in onstran na divni, v led in sneg okovani Triglav; iznad njegovega ledenika nas je pozdravljal naš ponosni Triglavski

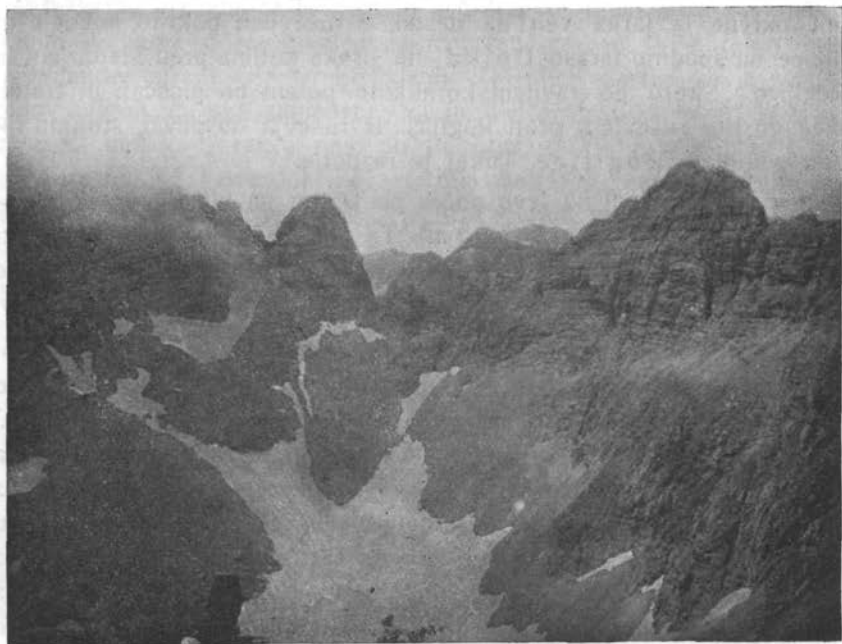
¹ Rógljica stoji tedaj v sredi dveh »Dolkov« in zato jo imenujejo Mojstranci tudi Dolkovo (Dovkovo) Špico, zadnji odrastek njenega pomola pa Dolkovo Glavo. (Glej gori.)

Dom. Tik ob našem počivališču se grezijo stene Škrlatice v globočino; onostran njih roba pa se dviguje oster vrh, pravzaprav le mogočen odrastek visoke Škrlatice — Mojstranci so mu nadeli značilno ime »Rokáv«. Med njim in Škrlatico se nam kaže globok zasnežen kot, od tod pač le divjim kozam pristopen — Zadnji Dolek. Ko smo motrili ta divji, skoro še neznani svet, se nam pokaže vrh Rokavovega grebena edina divja koza, ki smo jo videli na vsej poti,

Rogljica

Rdeča
Škrbina

Prisojnik

Pod. 1. Kot med Škrlatico in Rogljico.

Fot. St. Tominšek.

nepremično nas opazujoč — vkljub strogi prepovedi smo ustrelili nanjo — s fotografskim aparatom, a žal, da jo je v istem hipu zakrila gosta megla.

Po enournem počitku smo nadaljevali svojo pot. Steza zavije na zapad in vodi ob dolgem plazovju, ki oklepa stene Škrlatice; pot je nadelana povsod še po stalnem terenu in vodi precej polagoma navzgor proti Glavici, skalnatemu vršiču, ki stoji čisto osamljen sredi širnega plazovja med Rogljico in Škrlatico. V pol ure dospemo vstric Glavice in stojimo ob velikem, s samim gruščem napolnjenem kotlu, ki ga obmejujejo na desno in levo raztrgane

Skuta

Rinka

Križ

Štaj. Rinka

Tri Rinke.

Fotogr. Stanko Ribnikar.

stene obeh gorskih velikanov, na strani proti Krnici pa dolg, iz samih rezij in stožcev sestavljen greben, ki spaja odrastke Škrlatic z ozadjem Rógljice. Diven pogled!

Sedaj krenemu proti Škrlatici — na najožjem mestu je nakopana pot čez plaz in nas onostran vodi nekaj časa še v smeri plazu po sklalnih ploščah, potem pa zavije v vzhodni smeri na desno v stene.

Plezanje se prične. V skalo vsekana pot nas vodi najprej po silno ozki, toda z žico in klini skrbno zavarovani polici visoko nad prepadom v strm žleb in po njem navzgor po klinih na ozek greben; onstran se moramo spustiti kakih 20 *m* navzdol v peščen jarek in po njem zopet navzgor proti visokemu hrbtu; plezanje po jarku, ki prehaja konečno v navpičen žleb, je mučno in tudi opasno, ker se nam neprestano ruši kamenje. Dospevši na vrh, smo si smeli oddahniti: že smo dosegli glavni jugovzhodni greben, že stojimo visoko nad Zadnjim Dolkom, skoro v višini onstran dvigajočega se Rokava, in vse večje težave so za nami.

Daljnja pot nas je vodila ves čas v smeri grebena; skalnati hrbet se dviguje sicer zelo strmo proti vrhu, povsod pa je po trdnem skalovju varen prehod. Po polurni utrudljivi hoji smo konečno prispeli dobro zasopli in vsi potni na lopatasti vrh. Bilo je baš poldne.

Škrlatica, mogočna si kraljica v bajni gorski skupini! Za Triglavom (2863 *m*) je ona najvišji vrh Julijskih Alp (2738 *m*); ponosno sameva v samostojnem, proti severu pomaknjenem divjem gorovju; samo znameniti vrhovi jo obdajajo. Proti jugu jo krije že znana nam Rógljica (2582 *m*) s svojim podolgastim hrbtom; proti severu padajo njene ogromne stene do snežne kotline Velike Dnine, kjer se razdeli gorski greben in obkrožuje sloviti kot Martulka: nekoliko na zahod z ovinkom proti severu drže grebeni široke Visoke Ponce (2592 *m*), ostre Male Ponce, Lipnice (2418 *m*), mogočnega Špika (2472 *m*) in njegovega predgorja (Gl. pod. 2.) — proti vzhodu pa se vrste razkosani ostri hrbet Dovškega Križa (nad 2600 *m*), sivi Peščénik (2531 *m*) njegova vzporedna soseda proti Martulku Široka Peč, Strmátarica (2448 *m*) in ostra Kukova Špica (2417 *m*) — vsi težko pristopni, doslej le malo znani vrhovi.

V bližini me je najbolj zanimal pogled navzdol po severni steni, koder je znani opasni pristop s severne strani. Z globoke Krnice, kamor se kar navpično grezijo zapadne stene, drži ob stenah kvišku strmi jarek, ki dovede do Velike Dnine, visokega kota med Škrlatico, Ponco in Dovškim Križem; s tega zasneženega kota drži skoro navpičen žleb čez silne prve stene Škrlatic; tam je naj-

opasnejši del; vrh žleba se doseže nekaj zložnejši obok, od koder se gornje stene najprej polagoma, proti vrhu pa silno strmo dvigujejo; vrh se doseže po opasnem žlebu. Tam doli v prvih stenah, ki z vrha niso vidne, je ponesrečil svoj čas dr. Stojc in je bil le z velikim naporom še pravočasno rešen.¹ Severne stene Škrlatice se tedaj raje ogibljimo!

Lipnica

Špik

Mala Ponca

Pod. 2. Pogled s Škrlatice proti Martulku.

Fot. St. Tominšek.

Do dobra okrepčani smo se podali okoli enih na sestop. Po naši dobro zavarovani poti smo se lahko hitro spuščali po masivu navzdol in smo že po polurnem plezanju dospeli na veliki plaz. Sedaj nismo več sledili potu, nego zdrčali kar po sredi plazu v kotanjo. Pri studencu smo še natočili vode, potem pa jadno stopili proti dolini. Dva sva se vrnila v Vrata, kamor sva dospela ob polštirih — zvečer sva bila že doma v Ljubljani; tovariš, ki naju je na Dolku zapustil in se podal preko Križke Stene v Krnico in Kranjsko Goro, pa je prispel v Ljubljano z vlakom o polnoči.

Ta srečni obhod nas je uveril, da se naši novi poti na Škrlatico in čez Križ pač smejo prištevati najboljšim turistovskim zvezam, ki so pristopno napravili eno najkrasnejših gorskih skupin.

¹ Danes je gosp. dr. Stojc zopet čil in zdrav, a na Škrlatico najbrže ne pojde več.

† Prof. Fran Orožen. (S sliko.)

Po dolgem bolehanju je umrl 26. novembra 1912 Fran Orožen v 59. letu svoje starosti. Iznenadila je ta smrt vsakogar; kajti z letošnjih počitnic se je vrnil krepak in čvrst in vsi smo bili kar uverjeni, da je premagal svojo dolgoletno zavravno bolezen. Žal, da smo se varali.

Rodil se je pokojnik 17. dec. 1853 v Laškem Trgu na Štajerskem. Po konč. historičnih študijah na Dunajskem vseučilišču je supliral 8 dolgih let, in sicer na učiteljišču v Kopru, na realki v Ljubljani in na gimnaziji v Novem Mestu. Šele leta 1889. je postal definitiven profesor na učiteljišču v Ljubmarljivost je posvetil šoli, pisateljevanju in društvenemu delovanju.

ljani, kjer je odslej služboval do svoje smrti.

Prof. Orožen je bil blaga duša, ki ni imel sovražnikov. Spoštovali so ga ne le njegovi učenci in kolegi, ampak sploh vsi, ki so z njim občevali. S politiko se ni pečal, bil pa je nekaj časa občin. svetnik v Ljubljani. Svoje moči in svojo izredno

Zlasti važno je njegovo delovanje za Slovensko Planinsko Društvo, ki mu je načeloval od prvega početka, od 27. febr. 1893. do 25. aprila 1908, torej nad 15 let. Čutil je v sebi že kal bolezni, zato je odložil težko — tudi telesno naporno breme, ki mu je prizadevalo mnogo dela in skrbi. V najtežavnejših okoliščinah je vsa leta previdno in spretno vodil mlado društvo ob hudih narodnih in političnih borbah. V zahvalo za njegovo dolgoletno, uspešno in požrtovalno delovanje ga je občni zbor imenoval soglasno častnim članom. Odbor pa mu je priredil 18. marca 1909 častni večer, na katerem mu je izročil njegov naslednik umetniško izdelano častno diplomu, obkroženo s krasnima slikama Črne Prsti in Orožnove Koče. Prva slovenska planinska koč, ki je bila otvorjena 15. julija 1894, je dobila namreč ime po predsedniku Orožnu.

Pokojni Orožen se je pa zlasti kot planinski pisatelj zavzemal za kulturni in vzgajni pomen planinstva. Za »Plan. Vestnik«, ki mu je bil nekoliko časa tudi urednik, je napisal več važnih prispevkov: Prvi hribolezci na Triglavu v dobi 1778—1837 (Poročilo Slov. Plan. Društva 1894); Valentin Vodnik kot turist in turistiški pisatelj (Vestnik 1895); nekrolog svojemu učitelju in alpinistu Frid. Simonyju (Vestnik 1896); Rogaška gora ali Donati (Vestn. 1896); Golti ali Mozirska planina (Vestnik 1898); dovršene popise Krna in Lisce (Vestnik 1899) in Mrzlice (Vestn. 1901); zanimivo razpravo o Vodnikovem Vršacu (Vestn. 1899). Leta 1900 je prepotoval severno slovensko jezikovno mejo in je o tem napisal velevažno delo v Plan. Vestn. 1901. Po Valvasorju je posnel zanimive črtice o Krmi ali Triglavu (Vestnik 1902). Zadnji njegov spis v Vestniku pa je bil: »Valentin Stanič, I. veleturist« (Vestn. 1907).

Razen tega je priobčil v »Ljublj. Zvonu« nekaj turističnih spisov, kakor: »Henry Moneton Stenley« (1890) in »Vodnik kot turist« (1895), posebej pa je izdal H. M. Stenleyev življenjepis leta 1892. Dalje je prinesel Ljublj. Zvon črtice »S čim in kako so pisali stari narodi in kako pišemo zdaj« in »O početku in razvoju pisem.« Mnogo književnih ocen je objavil v Ljublj. Zvonu, nešteto manjših notic in podatkov pa v Pl. Vestniku. »Laib. Zeitung« je prinesla več njegovih planinskih vesti in nekaj podlistkov s podrobnim popisom delovanja Slovenskega Planinskega Društva.

Prof. Orožen je bil pa tudi eden najmarljivejših šolskih pisateljev. Iz njegovega peresa je izšlo: »Kranjsko domoznanstvo«, »Zemljepis za meščanske šole v treh stop.«, »Zemljepis za meščanske šole, enodelna izdaja«, »Zemljepis Avstro-Ogrske države«, »Metodika zemljepisnega pouka« in »Vojvodina Kranjska«. Dalje je priredil za slovenske šole naslednje zemljevide: 1. Stenski zemljevid Evrope, 2. Stenski zemljevid Palestine, 3. Stenski zemljevid polut, 4. Zemljepisni atlas za ljudske šole Kranjske, Štajerske, Primorske in Koroške; 5. skupaj s pokojnim prof. Rutarjem: Monarhija Avstro-Ogrska, 6. Stenski zemljevid vojvodine Kranjske, 7. Stenski zemljevid Primorskega.

Mirno počivaj, zlata duša, v slovenski zemljici, ki si jo tako iskreno ljubil, ki si zanj žrtvoval vse proste ure, da, celo svoje zdravje. Tvoji kolegi, tvoji učenci, tvoji planinski tovariši in prijatelji te bodo ohranili v blagem spominu!

Iv. Macher.

Slovstvo.

»Bohinj — Zimski šport«. Pod tem naslovom je izdala Deželna zveza za tujski promet (Ljubljana-Trst-Gorica) letak, ki vsebuje na eni strani trobarven, dvojezičen (slovensko-nemški) zemljevid Bohinjskega okraja z vrisanimi turami za zimski šport, na drugi strani trojezičen (slovensko-nemški-italijanski) seznam tur za smuči in sanke. Letak bo vsekako dobro služil svoji svrhi in tvori tudi oporo alpinistiki. Kazi ga le nekaj tiskovnih napak (v naslovu posebno moti »forestien«, nam. »forestieri«), na zemljevidu ima črke »t« nepraktično obliko, tako da se more zamenjati z »l« (prim. Bitnje in Tolstec), in rudeča barva se je, vsaj na izvodih, ki jih ima uredništvo na razpolago, odtisnila na zgibnje. — Zemljevid je narisal g. R. Badiura.

Dr. T.

Vodnik po Furlanskem. — Società Alpina Friulana je izdala za Božič 1912 IV. zvezek svojega vodnika po Furlanskem. I. zvezek: »Guida del Friuli« je izšel l. 1886, II. zvezek: »Guida del Canal del Ferro« l. 1894 pod redakcijo znanega učenjaka, prof. Giovanni Marinelli. — III. zvezek: »Guida della Carnia« je izšel leta 1905., predelan po manjšem opisu ravno imenovanega geografa iz leta 1898. IV. zvezek: »Guida delle Prealpi Giulie« je izšel meseca decembra 1912 pod redakcijo prof. Olinto Marinelli, sina gori imenovanega italijanskega geografa.

Vsi zvezki so približno enako urejeni. Tako obsega IV. zvezek sledeče dele: 1.) Splošne opombe, 2.) gore, 3.) vode, 4.) vzduh in vreme, 5.) floro, 6.) fauno, 7.) prebivalstvo, 8.) položaj poljedelstva, 9.) obrt in trgovino, 10.) občevalna sredstva, 11.) zgodovino, 12.) znane osebnosti. Ta del knjige nam dá lepo in točno sliko dežele in prebivalstva. Drugi del vodnika pa podaja turistiko, ter opisuje letovišča, izlete in ture. Prva knjiga stane vezana 7 lir, druga 5 lir, tretja 4 lire in četrta 6 lir, od 326 do 803 strani. Knjigam so pridodani potrebni zemljevidi in slike pokrajin in prebivalcev. Guida del Friuli je eno najlepše urejenih vodnikov in Società Alpina Friulana je lahko ponosna na svoje 36-letno delo. Posebno II. in IV. knjiga je važna tudi za slovenske turiste, a ne le za turiste, marveč tudi za geografe in zgodovinarje, ker nam prinaša popis Rezije in Benečanskih Slovencev. Poudarjati se mora, da je vse del stvarno ter pisano z ljubeznijo, ne le ko se gre za čisto friulske pokrajine, ampak tudi za slovenske-rezijanske. V zadnjem vodniku se skuša pisati slovenska imena kolikor mogoče pravilno, in ne poznam vodnika, ki bi bil tako nepristranski v narodnostnem oziru kakor ta. Italijanske Slovence sta opisala Ivan Trinko in F. Musoni.

Dr. H. Tuma.

Rezija. Zemljevid. Sestavil dr. H. Tuma. — Na str. 167 idd. lanskega letnika našega lista se pričinja opis Rezije in Rezijancev, te skrajne panoge slovenskega ozemlja, ki je **nam** manj znano nego tujemu, osobito učenemu svetu. — Kakor je zasluga dr. Tume, da je ondotne kraje iznova in temeljiteje nego se je kdaj zgodilo, predložil nam rojakom Rezijancev, tako se mu imamo zahvaliti za izviren, doslej najtočnejši zemljevid Rezije, ki ga prinaša pričujoča naša številka v prilogi. — Žal, da ga iz gmotnih ozirov ne moremo opremiti, kakor bi ga radi.

Uredništvo.

Naše slike.

a) Pogled s Škrlatice na Razór (2601 m). Pred seboj imamo divni pogled preko robov mogočne Škrlatice na sivi Razor. Ta znameniti naši znanec, ki smo ga že mnogokrat opisovali v Planinskem Vestniku, se dviguje tukaj iznad globoke Krnice. Njegova gizdava, s snežnim pasom ovita glava nas kar vabi k sebi, strašijo nas pa njegovi raztrgani grebeni, ki se grezijo na severni strani navpik v globočino. Proti zahodu prehaja greben v ostro zavoro nad Mlinarico; onstran pa štrlijo kvišku robovi širokega soseda Prisojnika (2547 m), ki so preko njega baš hušknili urni oblački. Ozadje nam že megle zakrivajo; vidne so le še konture skupine Bovškega Grintavca (2344 m), ki obmejuje globoki kotel »Za Poldnem«.

b) Tri Rinke. Zadnjič priobčena slika nam je podala pogled na skupino Skute in Rinke z višine (s Planjave); danes pa imamo pestre te vrhove pred seboj posnete iz obližja, z Malih Podov. Tik pred nami se odpira temni Turski Žleb. Na prvi hip bi se kar zbali sestopa v to grozno kotlino, ako ne bi vedeli, da drži navzdol do Okrešlja (Frischaufovega Doma) dobro zavarovana pot po neštevilnih klinih in železnih stopalih. Valoviti Podi, kamenita planjava, držijo visoko gori pod Rinko; le malo se iznad njih dvigne Štajerska Rinka (2276 m), kipeča tik iznad Okrešlja; višji je že Križ (2441 m), ki stoji na meji treh dežel; za njim pa se dvigata proti nebu ostra znamenita stožca Rinke (2460 m) in kraljeve Skute (2530 m) — v celoti pač veličastna gorska samota.

T.

Društveni vestnik.

Umrli člani. — Umrli je gospod Gregor Pikel, trgovec in župan v Postojni, mnogoletni član Osrednjega Društva, in gospod Baloh Lovro, posestnik in lesni trgovec na Jesenicah, mnogoletni član Kranjskogorske podružnice ter Janko Lenasi iz Logatca, star šele 21 let. — Po dolgi bolezni je umrl bivši mnogoletni načelnik Radovljiške podružnice, gospod dr. Janko Vilfan, odvetnik itd. v Radovljici.

Darila Osrednjemu Društvu: Gospod Albin Schweitzer, trgovec s čevlji v Ljubljani, je podaril za planinske koč 19 parov izbornih copat. — Prisrčna odborova zahvala! — Kranjski podružnici: Mag. pharm. I. Koželj na Jesenicah 5 K za Prešernovo Kočo.

Zbor delegatov. — Dne 24. novembra se je vršil v Ljubljani toletni zbor delegatov. Udeležili so se ga poleg Osrednjega Odbora odposlanci skoro vseh podružnic.

Načelnik Osrednjega Društva, g. dr. Fran Tominšek, je poročal o društvenem delovanju; posebej je omenil, da so izvršene vse priprave za enotna pravila podružnic, ki so se že večinoma predložila v odobritev; skupnih zadev Osrednjega Društva in podružnic dosedaj ni bilo mnogo reševati. Novi ustroj društva vsled tega dosedaj še ni pokazal svoje pomembnosti in poverjeniki podružnic so se sej Osrednjega Odbora le malo udeleževali. —

Ker se posebni predlogi za zbor delegatov niso prijavi, je bilo razpravljati le o točkah, ki so po pravilih za zbor delegatov določene, to je, da se nadzira delovanje podružnic in napravi načrt za daljnje društveno delovanje. Tozadevno se je vršila jako živahna debata; tukaj beležimo samo važnejše sklepe.

Po predlogu g. dr. Tičarja se je sklenilo izdati seznam gostilničarjev v slovenskih krajinah, koder se razvija turistovski promet; naj izda tak seznam Osrednje Društvo, potrebne podatke pa morajo zbrati podružnice. Naglašala se je potreba, v društvenih kočah uvesti oskrbo po enotnih cenah; v tem oziru bodo morale sodelovati tudi vse podružnice, ki oskrbujejo planinske kočice.

Glede poseta društvenih planinskih koč po zimi objavi načelnik dr. Tomišek sklep Osrednjega Odbora, da je vstop v naše kočice po zimi dovoljen le v spremstvu z vodnikom; to je potrebno i radi varnosti turistov, i radi reda in preskrbitve v kočah. Turisti si pa morajo sami preskrbeti provijant, ker se po zimi v kočah ne puščajo zaloge provijanta. To načelo se proglasi tudi radi tega, ker se često zgodi, da obiskovalci, ki so brez spremstva in ne morejo od preti koč, potem v nje vlomijo ter prizadenejo na ta način društvu znatno škodo.

Blagajnik Osrednjega Društva, g. A. Šušteršič, opozarja, da podružnice prispevkov za Planinski Vestnik ne plačujejo redno, in jih pozivlja, da tozadevne zaostanke čim preje vpošljejo. Sprejeto v vednost.

Kot načrt društvenega delovanja za bodoče leto se po predlogu načelnika dr. Tomišeka določi v prvi vrsti splošna obnova vseh potov in markacij in izpopolnitev napisnih tabel, ki se naj napravijo, kolikor moči, v enotni obliki; Osrednje Društvo še posebej izvrši daljnjo adaptacijo društvenih koč (v prvi vrsti Kamniške Koče), Kranjskogorska podružnica pa dokonča pote od »Doma na Vršiču« na Prisojnik in proti Razoru ter na Jalovec z zvezo proti Koritniški Koči.

Načelnik objavi, da se vršijo tudi za naprej seje Osrednjega Odbora vsako sredo zvečer v Narodnem Domu v Ljubljani in da bode poverjenike podružnic še posebej vabil k sejam, kadar bo razpravljati tudi o podružniških zadevah, osobito ob določitvi enotnih cenikov za društvene kočice in glede izdaje seznama gostilničarjev.

Prešernova Koča. — Za zimsko sezono je pristop v to kočico dovoljen le z vodnikom-oskrbnikom Ant. Legatom na Selu, ki ima tudi ključ. (Prizgor. sklep delegatov!)

Novi člani. — Goriške podružnice: gg. Andrej Josip, bančni uradnik, Beltram Kazimir, poštni uradnik, Bajec Alojzij c. kr. vadniški učitelj, Cimerman Jakob, profesor, Hrovatin Josip, dež. rač. asistent, Jordana Josip, c. kr. vadniški učitelj, dr. Rostacher Fran, profesor, vsi v Gorici; Križnič Alojzij, gostilničar v Plavah.

Idrijske podružnice: »Delavsko bralno društva v Idriji«, gg. Plzak Jaroslav, c. kr. rudniški nadkomisar, Pleskovič Rudolf, c. kr. učitelj, oba v Idriji; Kajetan vitez pl. Premierstein, sodni avskultant, Evgen Tujec, uradnik Ljubljanske Kreditne Banke, oba v Ljubljani.

Kamniške podružnice: g. Špin Janez, gozdar in lovec v Kamn. Bistrici.

Kranjskogorske podružnice: gdč. Julija Rotar, učiteljica v Besnici.

Savinjske podružnice: gg. Zagradišnik Jože, posestnik v Novi Štifti; Srebre Bogomir, tehnik v Gradcu; Vršič Fran, potnik tvrde R. Diehl v Celju; Oset Franc, trgovec na Vranskem.

Promet v kočah l. 1912. (Sestavil S.)

K o č e	Slovenci	Čehi	Hrvati	Nemci	Italjani	Razni	Skupaj
Triglavski Dom	465	51	22	83	34	5	660
Aljažev Dom	660	111	34	308	31	7	1151
Vodnikova Koča	193	22	17	89	10	4	335
Kadilnikova Koča	616	21	1	146	59	14	857
Prešernova Koča	364	9	2	124	5	7	511
Vilfanova Koča	—	—	—	—	—	—	228
Češka Koča	132	182	2	36	—	—	352
V Kamniški Bistrici	1467	19	20	251	23	10	1790
Koča na Vel. Planini	179	—	1	25	2	—	207
Na Kamniškem Sedlu	431	20	8	68	4	—	531
Frischaufov Dom	339	32	12	120	—	—	503
Kocbekova Koča	135	12	3	45	—	—	195
Gornjegraj. Koča	77	—	—	10	—	—	87
Mozirska Koča	96	—	—	16	—	—	112
Hausenbichler. Koča	197	—	5	14	—	—	216
Koritniška Koča	—	—	—	—	—	—	63
Dom na Vršiču, od 20. julija do 31. dec.	617	121	10	29	3	6	786

Zaradi oglasov se je ta številka zakasnila! — *Upravn.*

Vsebina: Janez Koprivnik: Pohorje. (Str. 1.) — Janko Mlakar: Iz Zillertalskih Alp. (Str. 9.) — Dr. Fran Tomiňšek: Na Skrlatico. (Str. 14.) — Iv. Machar: † Prof. Fran Orožen.. (Str. 19.) — Slo v s t v o: „Bohinj — Zimski šport, Vodnik po Furlanskem. (Str. 21.) Rezija. Zemljevid (dr. Tuma). — Naše slike: Pogled s Skrlatice na Razór (2601 m), Tri Rinke. (Str. 22.), 2 sliki k članku g. Koprivnika, 2 k članku g. dr. Fr. Tomiňška in 1 k prof. Orožnovemu nekrologu ter 1 zemljevid dr. Tume. — Društveni vestnik: Umrli člani, Darila, Zbor delegatov, (Str. 22.), Prešernova Koča, Novi člani. (Str. 23.). Promet v kočah leta 1912. (Str. 24.)

Odgovorni urednik **Svitoslav Breskvar** v Ljubljani. — Izdaja in zalaga „Slov. Plan. Društvo“. Tisk J. Blasnika naslednikov v Ljubljani.

